

सुस्वागतम्

उदयोन्मुख भारतीय समाजातील शिक्षक

डॉ. वसुंधा विनोद देव

DR.VASUDHA VINOD DEO

उदयोन्मुख भारतीय समाजातील शिक्षक

वास्तववाद

अॅरीस्टॉटल

जैनवाद

डॉ. वसुंधा विनोद देव

DR.VASUDHA VINOD DEO

तात्त्विक विचार

वास्तववादी

१. जगाची उत्पत्ती
२. भौतिक जग सत्त्व
३. मानव हाच सर्वश्रेष्ठ
४. आत्म्याचे अस्तित्व
अमान्य
५. वस्तुचे वास्तविक ज्ञान

अरीस्टॉटल

१. आत्म हेच अंतिम
कारण
२. ईश्वर
३. खरेसुख
४. सदाचरण
५. नैतिक सद्गुण

जैनवाद

१. ९ तत्त्व
२. तिरत्न
३. पंचमहाव्रत
४. शिलव्रत
५. सम्यत्व
६. चतुर्विध बंध
७. भावना
८. षट्कर्म
९. कर्मविशेषता
१०. स्वादवाद

शिक्षणाची ध्येय

वास्तववादी

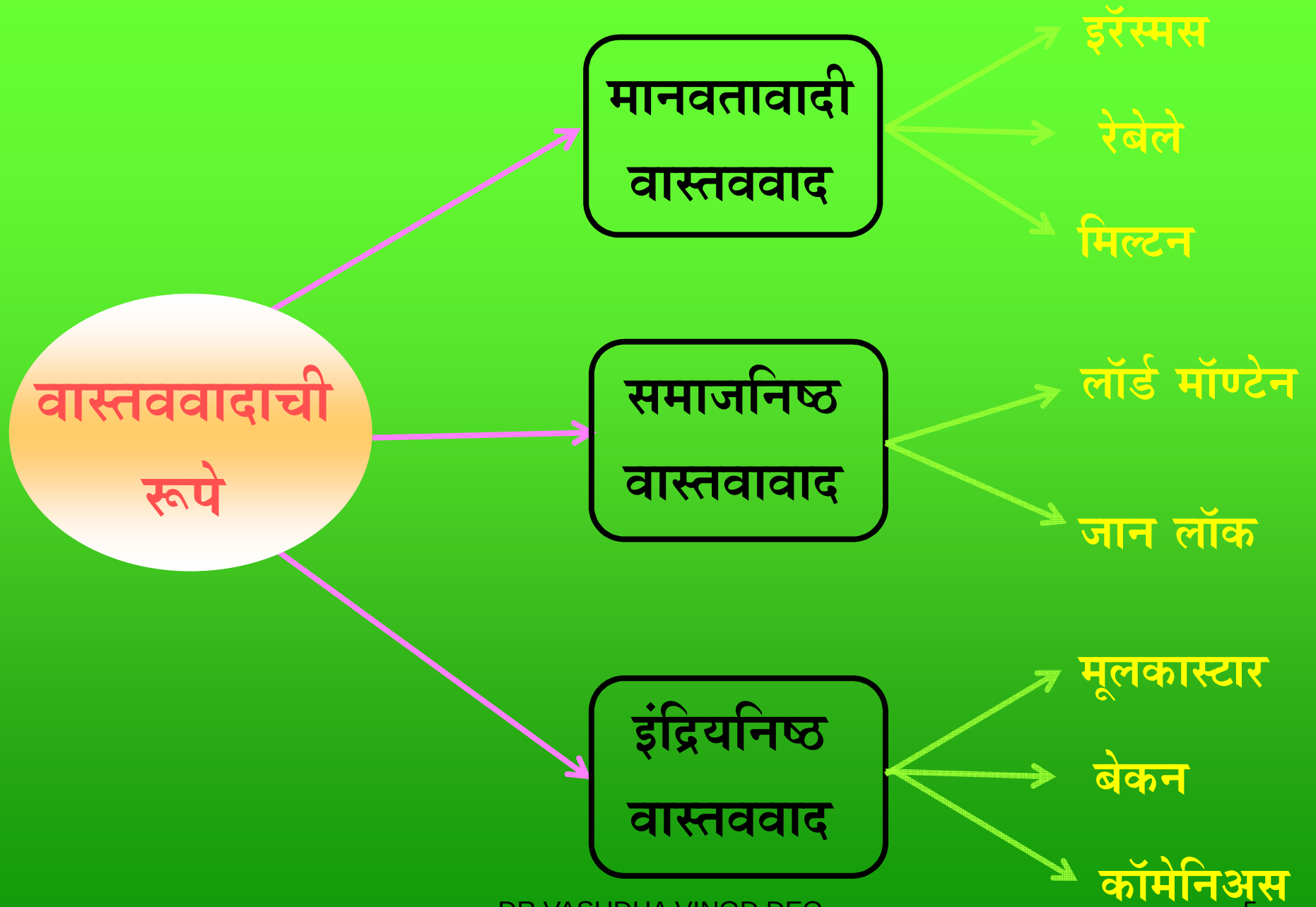
१. मानवाचे जीवन सुखी बनविणे
२. जीवनाची तयारी
३. निर्णय शक्तीचा विकास (मॉण्टेन)
४. सामाजिक वातावरणाशी समायोजन (मॉण्टेन)
५. विवेक बद्धीचा विकास (मॉण्टेन)
६. शारीरिक मानसिक नैतिक विकास (लॉक)
७. सद्चार ज्ञान व चारित्र्याचा विकास
इंद्रियनिष्ठ वास्तववादानुसार
१. शारीरिक व मानसिक विकास
२. बालकास समाजोपयोगी बनविणे
३. इंद्रियांच्या माध्यमातून प्रत्यक्ष जगाचे ज्ञान.

अरीस्टॉटल

१. शारीर व मन यांची जडणघडण
२. मानवी इच्छांना वळण लावणे
३. मानवाचा नैतिक विकास
घडवून आणणे
४. सौंदर्यस्वाद घेण्याची क्षमता
विकसित करणे
५. साक्षरता निर्माण करणे
६. नैतिक सद्चार वाढीस लावणे
७. चांगला नागरिक बनविणे
८. चांगल्या शासनाचा निर्माण
करणे
९. संसुस्कृत मानव घडविणे

जैनवाद

१. मौक्षप्राप्ती
२. सम्यक ज्ञानाची प्राप्ती
३. सम्यक चरित्र
४. सम्यक दर्शन
५. आध्यात्मिक विकास
६. समभाव निर्माण करणे
७. कल्याणकारी भावनांचा
विकास

वास्तववाद व अभ्यासक्रम

समाजनिष्ठ

- शाळेच्या बाहेर शिकविण्यात येणारा,
- इतिहास, भूगोल, विज्ञान
- गणित, घाडेस्वारी, व्यायाम इत्यादी.

मॉण्टेन:

- इतर भाषा
- वाङ्मय
- मातृभाषा

जॉन लॉक:

- व्यवहारीक विषयांचा समावेश
- व्यावसायिक

वास्तववाद व अभ्यासक्रम

इंद्रियनिष्ठ

- ० इंद्रियानुभ, निसर्ग हाच अभ्यासक्रम, ० वैज्ञानिक व भौतिक प्रक्रियांचा समावेश ० प्रत्यक्ष जीवनाशी संबंध.

मुलकास्टार:

- वाचनलेखन
- संगीत,चित्रकल
- माध्यमिक स्तरावर विज्ञान

बेकन:

- भौतिक शास्त्र
- प्राकृतिक विज्ञान
- साहित्य, तत्त्वज्ञान, धर्म

कॉमेनिअस:

(कालखंडानुसार)

- मातृविद्यालय
- वर्णाशुलर शुल
- विश्वविद्यालय
- मातृभाषा माध्यम

अरिस्टॉटल व अभ्यासक्रम

१. गुलामासाठी अभ्यासक्रम :- (दास,मजुर व कारागीर)
उपयुक्त कलांचे व धंद्याचे शिक्षण द्यावे
२. नागरिकांसाठी अभ्यासक्रम :-
 -
 - १. राज्यघटनेनुसार शिक्षण
 - २. सैनिकी शिक्षण व शारिरिक शिक्षणास प्राधान्य
 - ३. मनाचे व आत्माचे शिक्षण
 - ४. युद्ध व प्रशासनाचे शिक्षण
 - ५. नागरिकांच्या मुलांसाठी शिक्षणक्रम आखावा
 - ६. संगीताचा अभ्यासक्रम – शिक्षण, शोधन, बौद्धिक आनंद
 - ७. ७ ते १४ वर्षापर्यंत शारिरिक व नैतिक शिक्षण
 - ८. १४ ते २१ वर्षापर्यंत बौद्धिक व वाणिज्य शिक्षण
 - ९. गणित व संगीत

वास्तववादी
अभ्यासक्रमाची
तत्त्वे

१) जीवनोपयोगी

२) योग्यतेस
अनुसरून

३) व्यवहारीक
जीवनाशी संबंध

४)
परिवर्तनशील

५) लवचिक

६)
उपयुक्तता वादी

७) वैज्ञानिक
दृष्टिकोन
जपणारा

८) अभियोग्यतेवर
आधारित

९) व्यक्तीच्या
गरजांनुरूप

शिक्षकाचे स्थान

वास्तववाद

- (१) मार्गदर्शक (२) निरीक्षण परीक्षणास प्रोत्साहन (३) बाल मानसशास्त्राचे ज्ञान (४) वैज्ञानिक दृष्टिकोन (५) विविध अध्यापन पद्धतीचे ज्ञान (६) व्यवहारीक व प्रायोगिक मानसशास्त्राचे ज्ञान (७) पूर्वग्रह दृषित नसावा (८) आंतरिक शिस्तीला (९) प्रशिक्षित असावा (१०) शिक्षक विद्यार्थी सहकार्याची भावना

रॉस

For to be a good teacher one must be a humanist, Cultured, in every sense, intellectually, Morally, and spiritually.

All such humanistic culture has direct bearing on the work of teachers.

शिक्षकाचे स्थान

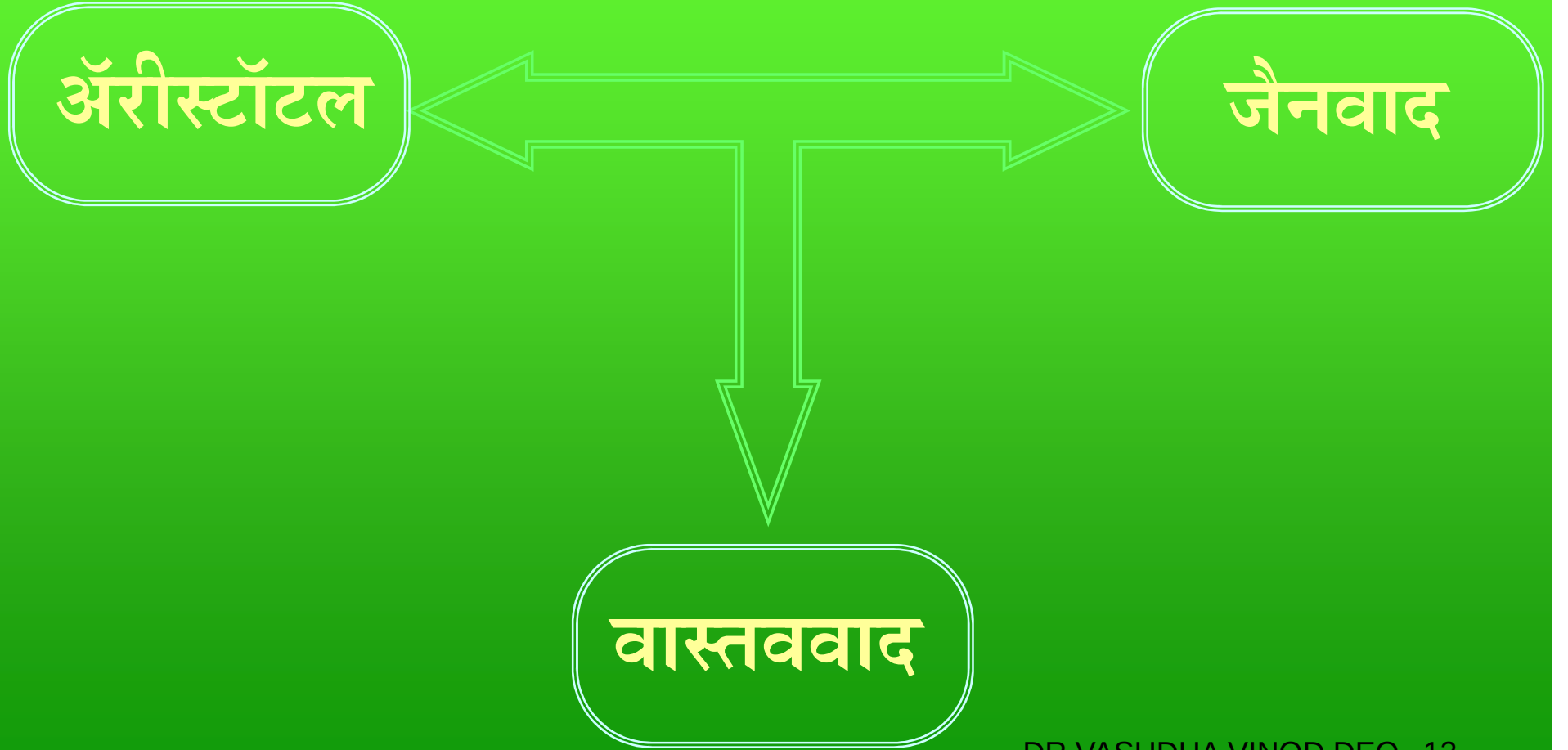
अॅरीस्टॉटल

- (१) गुरू तत्त्वचिंतक
- (२) गुरू शिष्याचे नाते विश्वासावार आधारित
- (३) शिष्य चिकित्सक व जिज्ञासू

जैनवाद

- .(१) गुरूने परंमपद प्राप्त केले असावे
- (२) आदर्श व अनुकरणीय
- (३) अनासक्ती
- (४) शास्त्रअभ्यासात व अनुभवात पारंगत
- (५) ध्येय दिग्दर्शन करणारा
- (६) दांभिकनसावा
- (७) शांत व धीरगंभिर
- (८) तत्त्वज्ञ, सदाचारी
- (९) लोककल्याणकारी
- (१०) पंच महाव्रताचे पालन करणारा

अध्ययन व अध्यापन पद्धती

वा स्त व वा द

मानवतावादी
वास्तववाद

अनुभवाच्या माध्यमातून
कृतितून शिक्षण
प्ले वे मेथर्ड
सहल पद्धती
निरीक्षण पद्धती

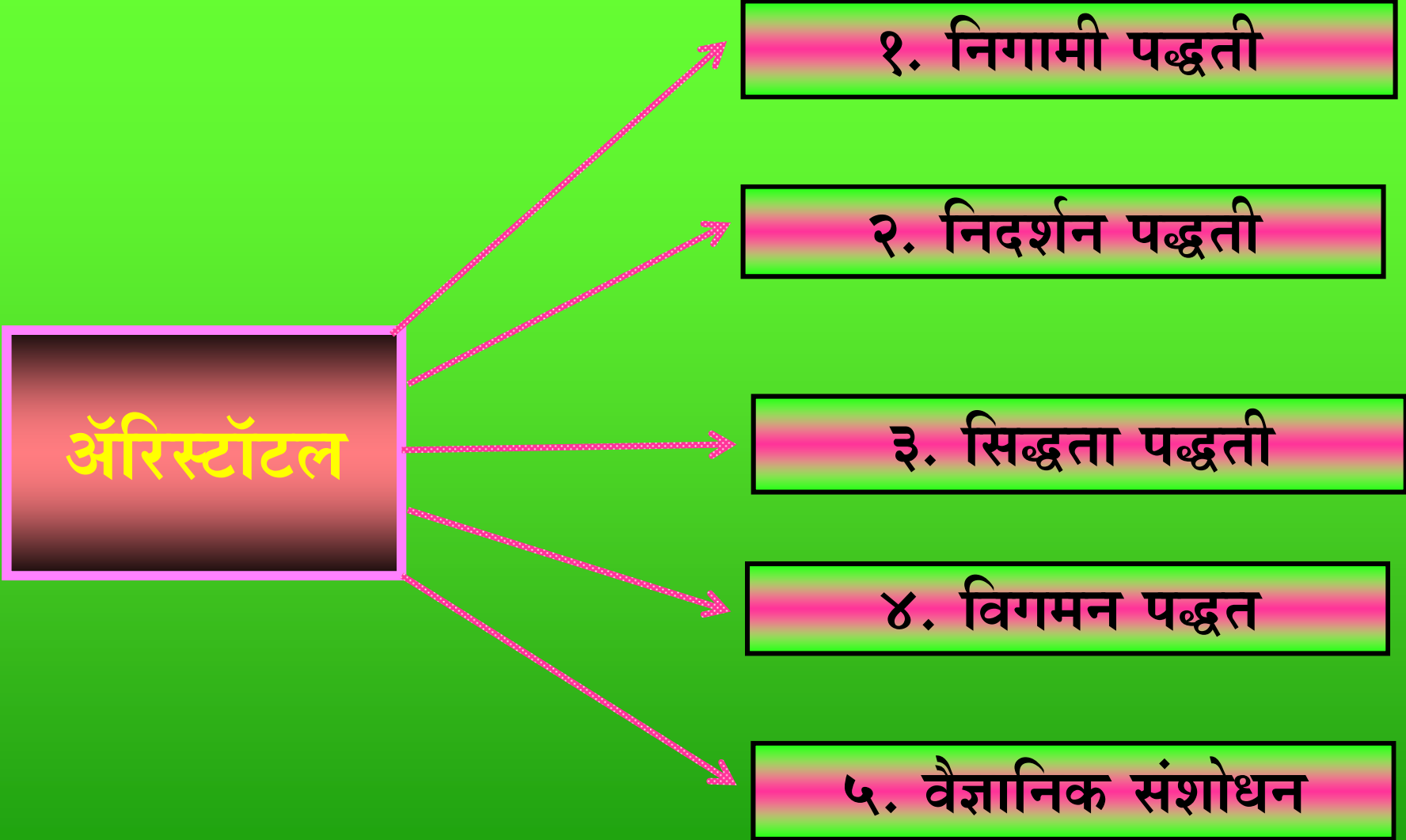
समाजनिष्ठ
वास्तववाद

अनुभवातून शिक्षण
यात्रापद्धत
निरीक्षण पद्धत

इंद्रियनिष्ठ
वास्तववाद

निसर्ग निरीक्षण पद्धती
उद्गामी पद्धती
सोप्याकडून कठिणाकडे

अरिस्टॉटल


```
graph LR; A[अरिस्टॉटल] --> B[१. निगामी पद्धती]; A --> C[२. निदर्शन पद्धती]; A --> D[३. सिद्धता पद्धती]; A --> E[४. विगमन पद्धत]; A --> F[५. वैज्ञानिक संशोधन];
```

१. निगामी पद्धती

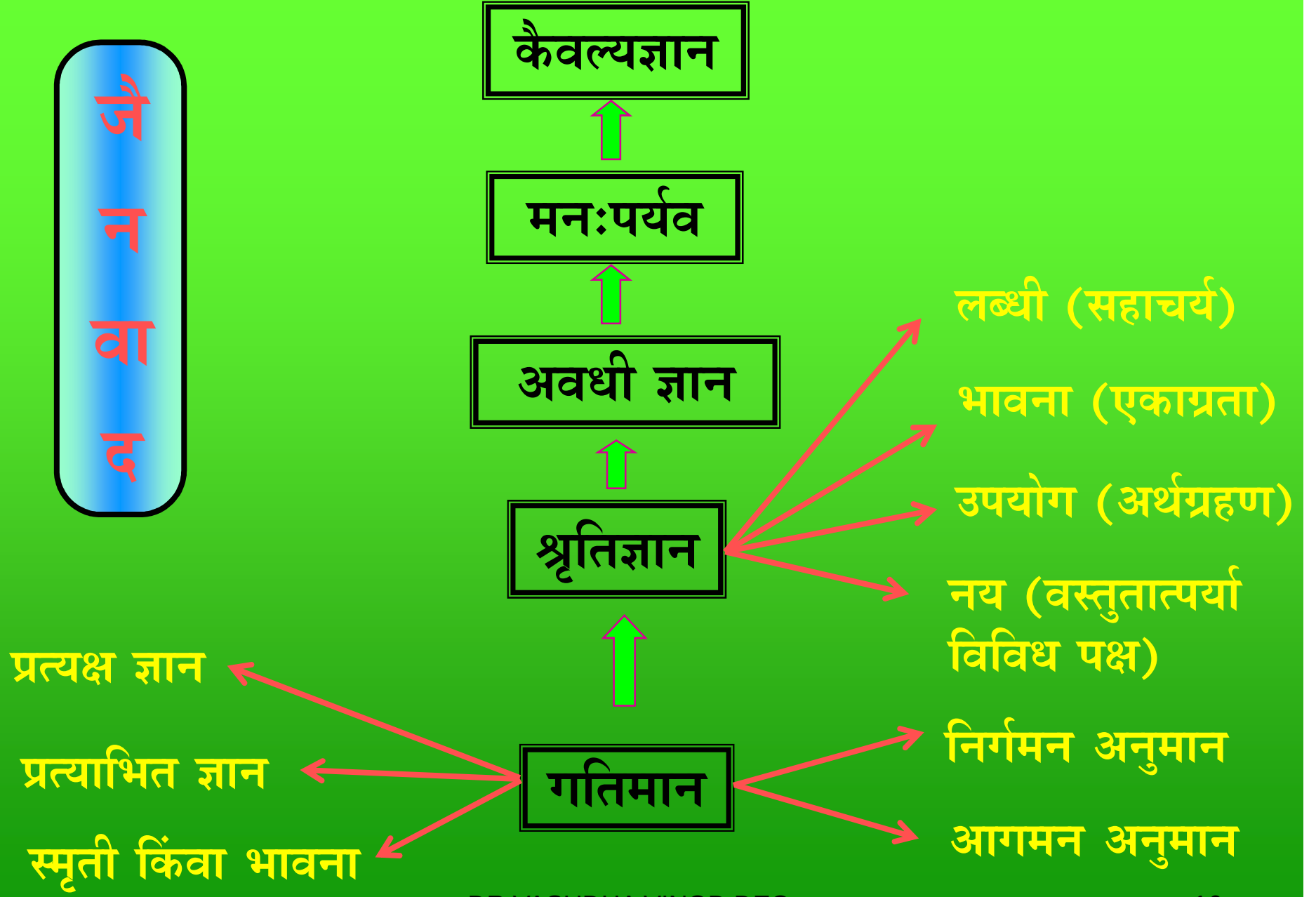
२. निदर्शन पद्धती

३. सिद्धता पद्धती

४. विगमन पद्धत

५. वैज्ञानिक संशोधन

जैनवाद

आधुनिक शिक्षणातील योगदान

वास्तववाद

१. विषयाच्या अभ्यासात आशयाला महत्त्व
२. पाठातरास विरोध
३. आधुनिक ध्येयाचा पाठपुरावा
४. अभियोग्यतेनुसार व्यवसाय शिक्षण
५. कार्यानुभवास प्राधान्य
६. विविध शास्त्रीय पद्धती
७. मानसशास्त्रीय अधिष्ठान
८. व्यवसाय शिक्षणावर भर
९. इंद्रिय शिक्षणावर भर
१०. समाजिक अधिष्ठान

ॲरिस्टॉटल

१. नैसर्गिक शास्त्रांचा पाया
२. आधुनिक विज्ञानाची बिजे
३. माहिती संकलनाच्या चिकित्सक पद्धती
४. आधुनिक अध्ययन व अध्यापन पद्धती

जैनवाद

१. नितीमुल्यांचे आचारण करणारा
२. शरीरशास्त्र आरोग्यशास्त्र, आहार शास्त्र,
३. कुटुंब प्रेम, ग्रामप्रेम, राष्ट्रप्रेम, विश्वप्रेम असा क्रमविकास
४. धर्माला नवा आयाम
५. जड विज्ञानाचे मूलस्थान
६. आधुनिक जीवशास्त्राचा उगम
७. **Psy. a evolutionary psychological**
८. काही मानसशास्त्रीय संकल्पना
 १. अवग्रह (Sensation)
 २. इहा (Perceptual attention)
 ३. अवाय (Particular determination)
 ४. धारणा (Particular retention)
 ५. स्मृती (Recollection, Recognition)

शिस्त व स्वातंत्र्य

वास्तववाद

(१) दमनात्मक शिस्तीस विरोध (२) आंतरिक शिस्तीला प्राधान्य (३) आत्मानुशासन हेच खरे अनुशासन (४) शक्तीनुसार विकासाचे स्वातंत्र्य (५) नियंत्रित वातावरणात स्वातंत्र्याचा उपभोग (६) वस्तुरूपी जगाशी समायोजन हीच खरी शिस्त

अॅरीस्टॉटल

(१) नागरिकांना शिक्षणात स्वातंत्र्य (२) गुलामांना स्वातंत्र्य जीवन जगता येणार नाही

जैनवाद

(१) शिस्तीचे अध्यात्मिक महत्त्व (२) ज्ञानप्राप्तीचे स्वातंत्र्य (३) आत्मीक स्वातंत्र्य

शुभाह !

DR.VASUDHA
VINOD DEO